

Zuidwest-Nederlandse ondernemers iets positiever dan elders in Nederland

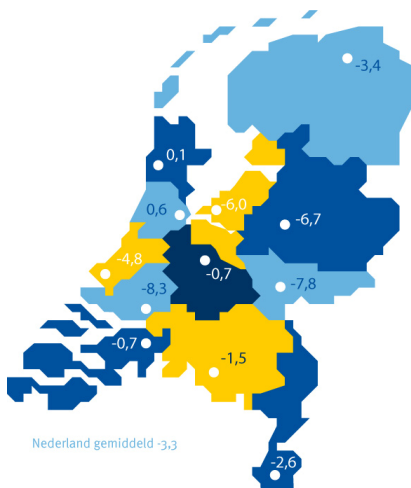
Lichte terugval van ondernemersvertrouwen

Na de sterke stijging in het 2de kwartaal is het ondernemersvertrouwen in Zuidwest-Nederland in het 3de kwartaal van 2010 weer gedaald: van +4,1 naar -0,7. Landelijk is de daling nog iets groter: van +6,7 naar -3,3. Dit wijst erop dat ondernemers vraagtekens hebben bij het herstel van de economie. We zien deze trend ook terug in een lagere waardering van het algemene economische klimaat en een minder gunstig ontwikkeling van de orderportefeuille. Wel ervaren steeds minder bedrijven belemmeringen bij de bedrijfsvoering, echter het percentage blijft hoog (van 51% naar 45%). Het gaat nog altijd vooral om vraaguitval. Dit blijkt uit de conjunctuurenquête van de Kamer van Koophandel, samen met VNO-NCW, MKB-Nederland, CBS en EIB.

Vertrouwen lager

Landelijk bedraagt het ondernemersvertrouwen* -3,3. In de regio Amsterdam, Noordwest-Holland en Zuidwest-Nederland ligt het vertrouwen het hoogst. In de regio Rotterdam Gelderland en Oost-Nederland het laagst.

Index ondernemersvertrouwen

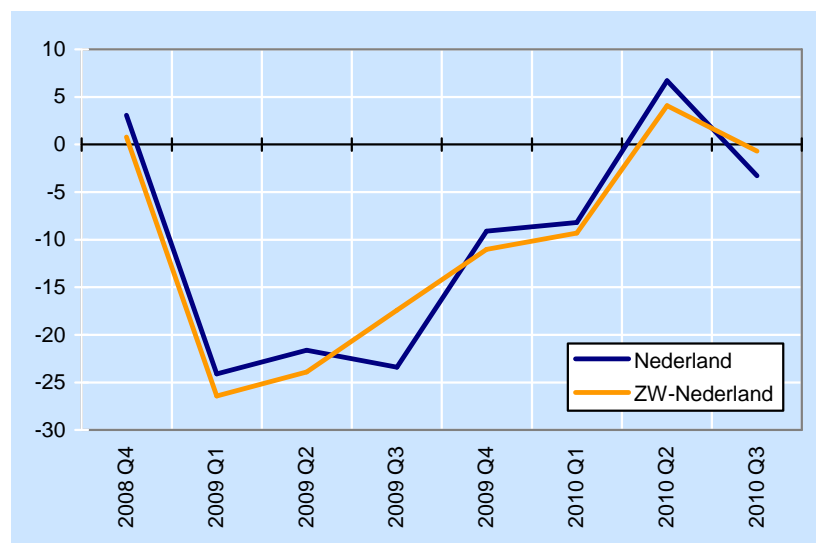
Op provinciaal niveau is Zeeland de enige provincie met een positief ondernemersvertrouwen. Echter over de volle breedte gezien zijn ook de prestaties van de Zeeuwse economie niet om over naar huis te schrijven. Bovendien is hier sprake van een seizoenseffect (toerisme). Ook in Zeeland hangt een terugval in economische activiteit in de lucht.

In Zeeland blijft ondernemersvertrouwen licht positief

Binnen Zuidwest-Nederland zien we dat het ondernemersvertrouwen in Zeeland licht is verbeterd (van +2,3 naar +2,6). Zeeland is binnen Nederland de enige provincie waar het vertrouwen niet is teruggevallen. In West-Brabant daalt het ondernemersvertrouwen (van +5,6 naar -2,0), maar de regio blijft boven de landelijke score. Het hogere vertrouwen in Zeeland heeft vooral te maken met gunstigere omzet- en exportverwachtingen. De verwachtingen ten aanzien van investeringen en personeelssterkte zijn in West-Brabant iets gunstiger.

Volgens de Kamer van Koophandel is het nog te vroeg om van een nieuwe 'dip' te spreken. Wel is duidelijk dat de vele onzekerheden zoals de financiële crisis in Zuid-Europese landen, maar ook de verwachte bezuinigingsgolf van de overheid een krachtig herstel zullen dwarsbomen. Een zorgenkindje blijft de bouwsector. De malaise in deze sector werkt bovendien door naar andere aan de bouw gerelateerde bedrijven.

Ontwikkeling ondernemersvertrouwen Zuidwest-Nederland en Nederland

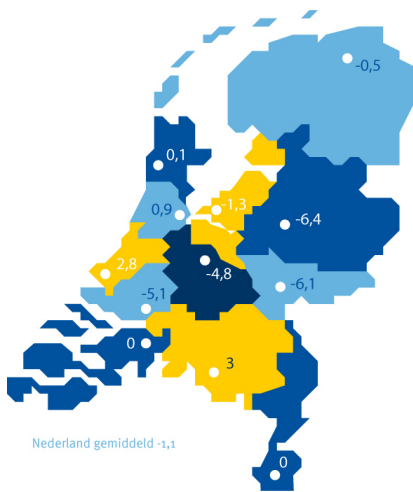

* De index van het Ondernemersvertrouwen is de optelsom van negatieve en positieve verwachtingen ten aanzien van omzet, export, investeringen en werkgelegenheid.

Toeristisch seizoen zorgt voor meer omzet horeca Bouwsector blijft zorgenkindje economie

Bijna 21% van de ondernemers in Zuidwest-Nederland verwacht dat de omzet in het derde kwartaal zal aantrekken. Eenzelfde groep gaat uit van een dalende omzet. Landelijk zijn er iets meer krimpbedrijven. Het herstel dat in het tweede kwartaal zichtbaar was, wordt niet gecontinueerd. In het tweede kwartaal realiseerde nog één op de drie bedrijven een hogere omzet. Bijna 38% van de toerisme ondernemers (incl. onroerend goed) verwacht een hogere omzet. Met name in de bouw (15%) ligt dit aandeel aanzienlijk lager.

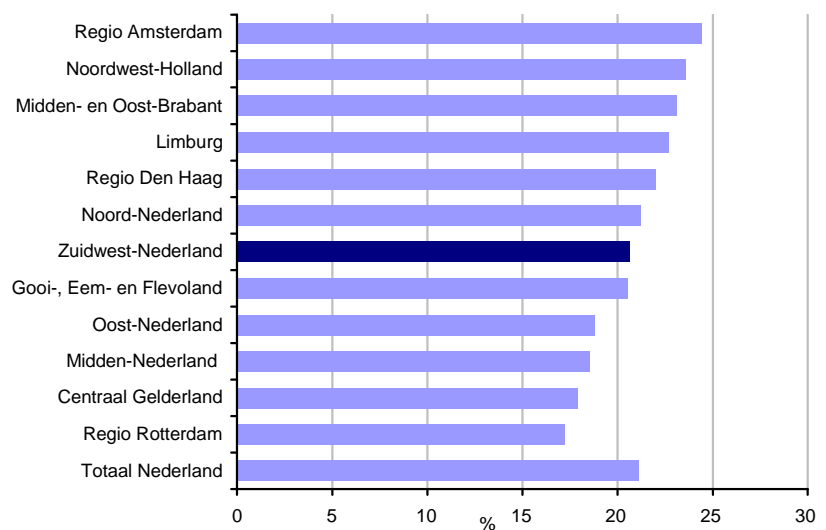
Saldo toename en -afname omzet

Bouw in problemen

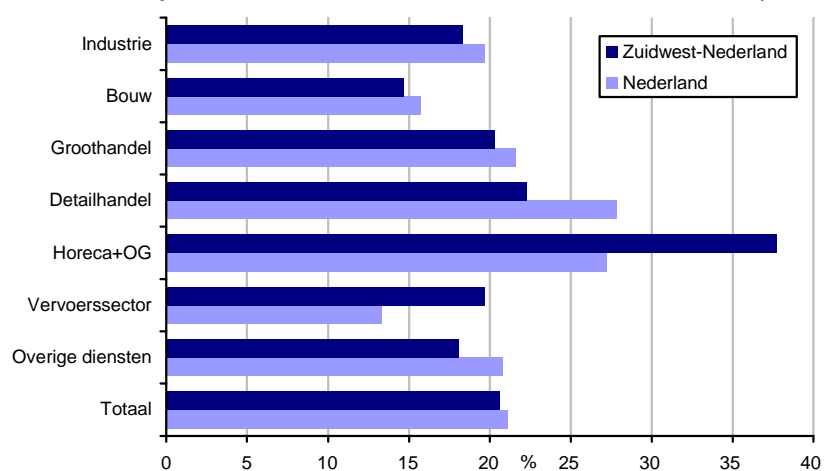
De bouw verkeert nog altijd in zwaar weer. Voor het derde kwartaal verwacht bijna 40% van de bedrijven een daling van de omzet. In het tweede kwartaal realiseerde zelfs 46% een omzetzdaling. De resultaten van de bouw in Zuidwest-Nederland blijven duidelijk achter bij het landelijk beeld. Zo ligt het aandeel krimpbedrijven in het 3de kwartaal 10 procentpunten hoger dan landelijk. Ongeveer de helft van de bouwbedrijven verwacht een daling van het aantal orders en spreekt van een verslechtering van de winst. Eén op de vier verwacht een verlies aan banen.

Aandeel bedrijven dat meer omzet verwacht in het derde kwartaal van 2010, per KvK-regio.

De meeste sectoren in Zuidwest-Nederland blijven iets achter bij het landelijke beeld. Vooral in de detailhandel is het verschil groot. Opvallend is dat de horeca (incl. onroerend goed) het aanzienlijk beter doet dan gemiddeld in Nederland. Dit kan waarschijnlijk worden toegeschreven aan het toeristische seizoen waar met name Zeeland van profiteert. Ook de vervoerssector in Zuidwest-Nederland telt duidelijk meer groeibedrijven.

Aandeel bedrijven dat meer omzet verwacht in het 3de kw. 2010, per sector

Exportresultaat Zuidwest-Nederland beter dan in veel andere regio's

Groei export zet vertraagt door

De bedrijven in West-Brabant en Zeeland hebben hun export de afgelopen maanden duidelijk zien toenemen. De verwachtingen voor het derde kwartaal zijn echter getemperd. Nam de export in het tweede kwartaal nog bij 34% van de bedrijven in Zuidwest-Nederland toe, in het derde kwartaal verwacht 'slechtst' 19% een toename. Positief is wel dat het aantal krimpbedrijven niet is toegenomen. Bij veel bedrijven is er dus sprake van een stabilisering van de export. De exportverwachtingen van Zuidwest-Nederland zijn vergeleken met veel andere regio's relatief gunstig.

Vervoerssector

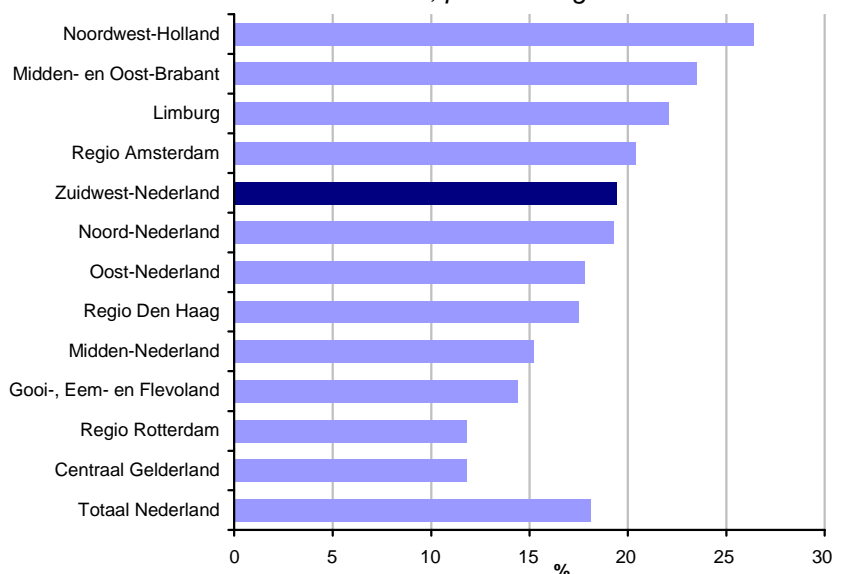
Na de malaise van 2009 vertoont de vervoersmarkt in het tweede kwartaal een sterk herstel, ruim 40% realiseerde groei, tegen 10% een omzetsdaling. In het derde kwartaal zien we een stagnatie van het herstel; 20% van de bedrijven verwacht een omzetsijging, eenzelfde groep een omzetsdaling, vooral in het binnenlands vervoer.

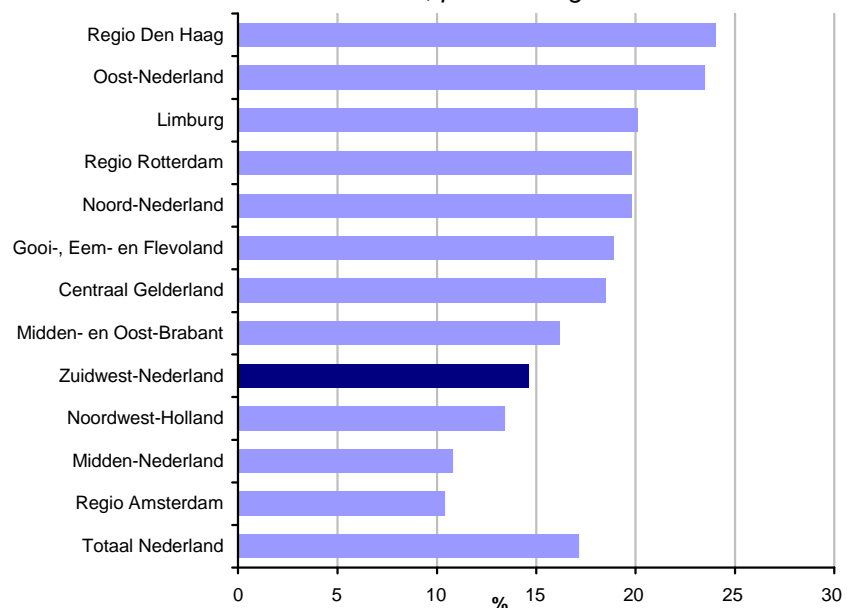
Industrie

Binnen de industrie zijn met name de elektrische/optische industrie, machine-industrie en de basismetaal positief gestemd. De chemie en voedings- en genotmiddelenindustrie, twee belangrijke exporteurs in Zuidwest-Nederland, kennen vooral een hoog aandeel bedrijven met een gelijkblijvende export. De bouwmaterialenindustrie heeft het onder invloed van de bouwcrisis moeilijk.

Aandeel bedrijven dat een stijging van de export verwacht in het derde kwartaal 2010, per KvK-regio

Aandeel bedrijven dat een daling van de export verwacht in het derde kwartaal 2010, per KvK-regio.

60% van alle bouwbedrijven verwacht daling investeringsvolume

Investeringsbereidheid industrie neemt toe

Van alle ondernemers in Zuidwest-Nederland verwacht 23% in 2010 minder te investeren dan in 2009, bijna 18% denkt meer te gaan investeren. Landelijk is de verhouding nog ongunstiger (toename 17%, 26% afname). Ten opzichte van de voorgaande kwartalen zijn de investeringsresultaten licht verbeterd. Als de trend doorzet dan zou er in het vierde kwartaal een evenwichtsituatie kunnen ontstaan (evenveel toe- als afname). Investerings worden door velen als smeerolie van de economie gezien. Ongeveer één op de vijf ondernemers geeft aan problemen te hebben bij het aantrekken van kredieten.

Investerings industrie omhoog

Qua investeringsvolume is de industrie verreweg de belangrijkste sector. Diverse andere branches zoals bouw- en installatie en overige diensten (verhuur, ingenieursbureaus) zijn hiervan grotendeels afhankelijk voor hun omzet en werkgelegenheid. Landelijk meldt 19% van de bedrijven een stijging en 25% een daling, in Zuidwest-Nederland gaat het om respectievelijk 20% en 17%. De investeringsbereidheid van de Zuidwest-Nederlandse industrie is dus duidelijk hoger. Bovendien is er in Zuidwest-Nederland ten opzichte van het tweede kwartaal van 2010 sprake van een verbetering. In de industrie heeft één op de tien ondernemers moeite bij het aantrekken van krediet. In veel andere sectoren ligt dit hoger.

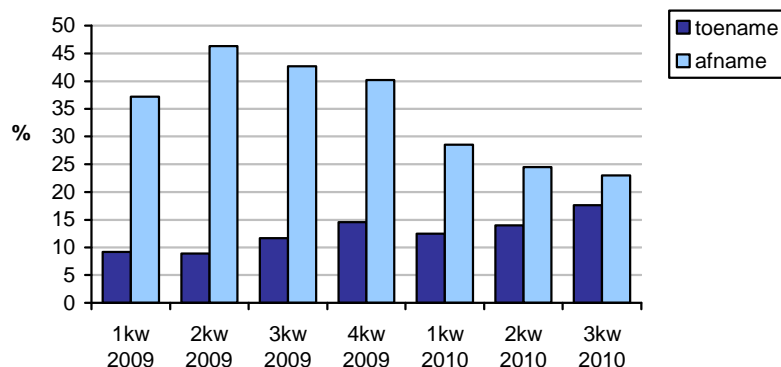
Bouw houdt hand op de knip

Zowel landelijk als in Zuidwest-Nederland is de bouw qua investeringsverwachting een negatieve uitschieter. In Zuidwest-Nederland spreekt 61% van de bouwbedrijven van een dalend investeringsniveau. Ook hier zien we dat de bouw het in Zuidwest-Nederland slechter doet dan gemiddeld in Nederland (46% 'dalers'). Ook is te zien dat de bouw meer dan gemiddeld moeite moet doen om kredieten te verkrijgen. Blijkbaar een indicatie dat banken extra terughoudend zijn ten aanzien van de bouwsector.

Detailhandel ziet investeringen toenemen

Opvallend is dat de detailhandel in Zuidwest-Nederland in toenemende mate bereid is om in de buidel te tasten. Voorzag in het tweede kwartaal nog maar 18% een toename van de investeringen, in het derde kwartaal gaat het om 33%. Daarmee is de investeringsbereidheid ook groter dan landelijk (26% 'toename').

Aandeel bedrijven in Zuidwest-Nederland met een toe- en afname van de investeringen per kwartaal

Groothandel en vervoer blijven achter

De groothandel en vervoer wijken voor Zuidwest-Nederland negatief af ten opzichte van het landelijke beeld. Van de vervoerbedrijven geeft landelijk 21% aan in 2010 meer te investeren, in Zuidwest-Nederland gaat het maar om 13%. Voor de groothandel gaat het om respectievelijk 12% en 8%.

Industrie en bouw blijven personeel afstoten Bij MKB-bedrijven zet herstel aantal banen door

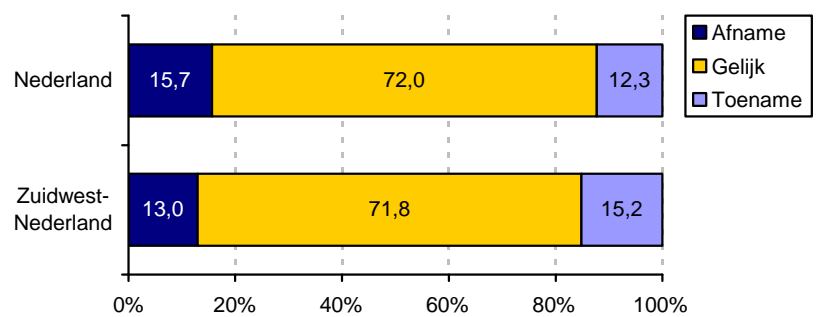
In het tweede kwartaal was in Zuidwest-Nederland een positieve omslag zichtbaar. Na de voortdurende personeelskrimp sinds het najaar van 2008, hielden in het afgelopen kwartaal de aantallen bedrijven met groei en daling van personeel elkaar in evenwicht (beide 16%). Dit heeft deels te maken met een positief seizoenseffect. De verwachting voor het derde kwartaal is weer wat minder positief, 11% rekent op een verdere stijging, bijna 14% verwacht te zullen krimpen. Landelijk zijn er iets meer krimpbedrijven (16%). Het Midden- en Kleinbedrijf blijft per saldo positief over de baanontwikkeling, het grootbedrijf (50 en meer werkzame personen) verwacht een daling van de personeelsbestand.

Seizoenseffect

Het herstel in het tweede kwartaal heeft deels te maken met een seizoenseffect. In diverse sectoren (landbouw, horeca, detailhandel) is er in het voorjaar/zomer meer werk dan in de najaar/winterperiode. Uit de vergelijking tussen de landelijk en regionale cijfers komt naar voren dat dit effect in Zuidwest-Nederland iets sterker is dan gemiddeld in Nederland. In het 3de kwartaal speelt dit effect vooral in de horeca (vooral toeristische seizoen Zeeland).

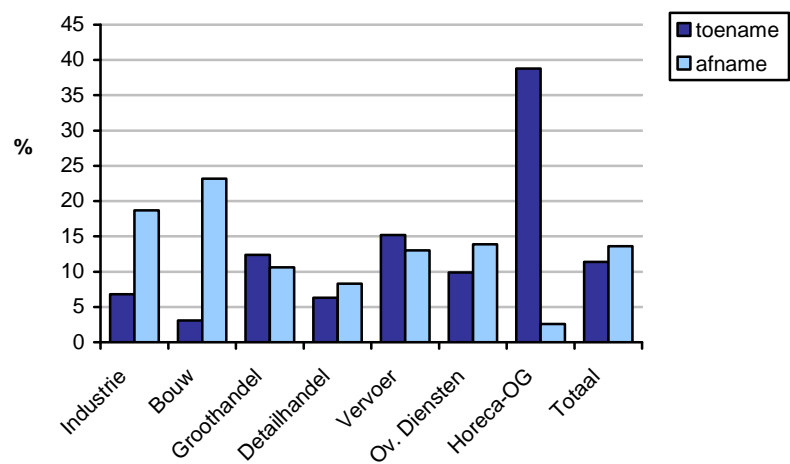

Ontwikkeling personeelssterkte in ZW-NL en Nederland in 3de kw. 2010

Opvallend is dat in Zuidwest-Nederland de sectoren die enig herstel vertonen, zoals detailhandel, logistiek en horeca, regionaal een betere score qua personeelsontwikkeling laten zien dan landelijk. Daarentegen is het beeld in de sectoren industrie en bouw in Zuidwest-Nederland nog wat negatiever. Ook naar bedrijfsgrootte is er een verschil. Landelijk zijn zowel MKB- als grotere bedrijven nog steeds licht negatief over de personeelsontwikkeling. De MKB bedrijven zijn iets positiever dan gemiddeld in Nederland, de grote bedrijven iets somberder.

Aandeel bedrijven in Zuidwest-Nederland dat een toe- en afname van personeel verwacht in het derde kwartaal 2010, per sector.

Zand in de motor van West-Brabantse en Zeeuwse economie

Zeeland beter omzetresultaat, winstgevendheid blijft achter

De conjunctuurontwikkeling wijkt in het derde kwartaal voor Zeeland en West-Brabant op een aantal punten van elkaar af. In West-Brabant is het beeld qua personeelsontwikkeling, investeringen en winstgevendheid wat gunstiger dan in Zeeland en landelijk. In Zeeland is er vooral een positieve score voor de omzet en export. Bij optelling van de scores voor omzet, export, investeringen en werkgelegenheid is in Zeeland als enige provincie binnen Nederland sprake van een licht positief 'ondernemersvertrouwen' in het 3^e kwartaal. Ook de beoordeling van het algemene economische klimaat is in Zeeland iets positiever. Dit positievere omzetbeeld vertaalt zich echter nog niet in een breed herstel van de Zeeuwse economie, eerder lijkt sprake van een positief seizoenseffect en herstel van exportproductie.

Winstgevendheid

De ontwikkeling van de winstgevendheid laat voor West-Brabant en Zeeland een verschillend beeld zien. Over het 2de kwartaal meldt 19% van de West-Brabantse bedrijven een toename van de winst, in Zeeland is dit slechts 11%. Bij de bedrijven met een winstdaling gaat het om respectievelijk 16% en 23%. In Zeeland is de ontwikkeling van de winstgevendheid dus relatief ongunstig.

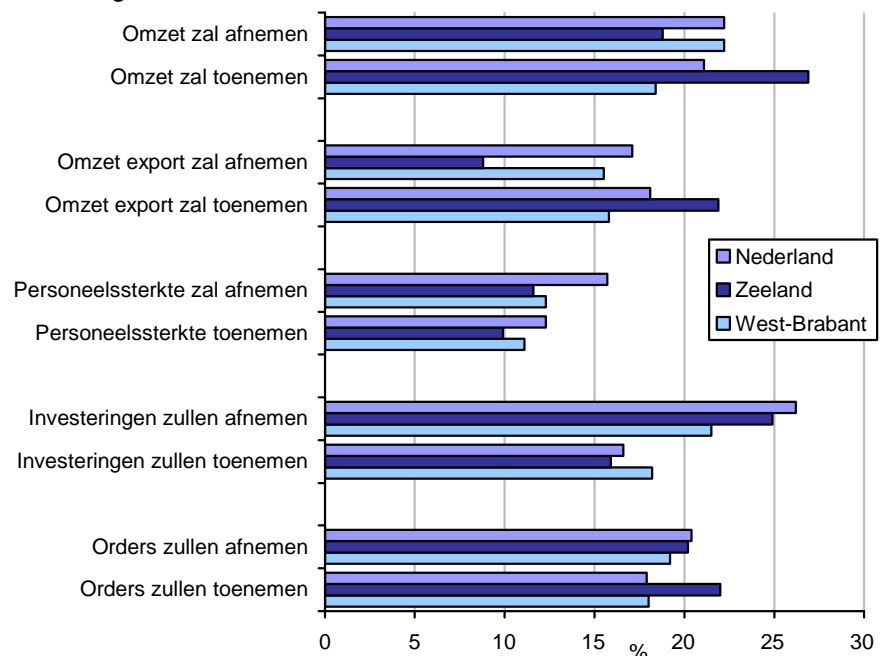
Investerings

In West-Brabant is de terugval in het investeringsvolume kleiner dan in Zeeland en heel Nederland. Ruim 18% verwacht een toename van de investeringen, 22% een daling. In Zeeland gaat het om respectievelijk 16% en 25%.

Zeeland profiteert van seizoenseffect en export

Zeeland kent het hoogste 'ondernemersvertrouwen' van Nederland in een periode dat landelijke een daling zichtbaar is. Echter ook de scores in Zeeland zijn niet erg overtuigend, vooral een sterke export en het toeristenseizoen zorgen voor een positiever beeld. Bij de investeringen, winstgevendheid en personeelsontwikkeling is het beeld eerder teleurstellend. In West-Brabant is het algehele beeld ten aanzien van deze indicatoren wat beter. Al met al is duidelijk dat in beide regio's zand in de economische motor is gekomen en dat de vooruitzichten allerminst helder zijn.

Verwachtingen 3de kwartaal West-Brabant, Zeeland en Nederland

Kenniscentrum

De Kamer van Koophandel vervult de rol van kenniscentrum: ze voorziet ondernemers en andere partijen van actuele gegevens over de economie en het bedrijfsleven van Zuidwest-Nederland. De KvK beschikt over actuele en betrouwbare gegevens uit diverse bronnen waaronder het Handelsregister. Ondernemers hebben deze informatie nodig voor businessplannen, vestigingsplaatsonderzoek, marktonderzoek of ter onderbouwing van andere (strategische) beslissingen. Gemeenten en ondernemersverenigingen kunnen dankzij de gegevens hun beleid en standpunten onderbouwen. Veel informatieproducten van de Kamer zijn via de website zuidwestnederlandincijfers.nl gratis toegankelijk.

Bijlage: Kengetallen West-Brabant en Zeeland

Indicator	West-Brabant			Zeeland			Nederland		
	Q1 2010	Q2 2010	Q3 2010	Q1 2010	Q2 2010	Q3 2010	Q1 2010	Q2 2010	Q3 2010
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Orderontvangst afgelopen kwartaal									
Orders zijn toegenomen	13,2	18,1	30,2	25,6	28,2	17,3	18,9	24,1	27,3
Orders zijn vrijwel gelijk gebleven	49,2	56,0	52,2	48,7	52,3	60,2	51,5	52,3	51,4
Orders zijn afgenomen	37,6	25,9	17,6	25,7	19,5	22,5	29,6	23,6	21,3
Orderontvangst komend kwartaal									
Orders zullen toenemen	13,0	28,7	18,0	25,0	25,4	22,0	19,5	25,8	17,9
Orders zullen vrijwel gelijk blijven	66,6	58,6	62,9	62,3	58,9	57,9	58,1	60,7	61,7
Orders zullen afnemen	20,5	12,7	19,2	12,7	15,8	20,2	22,4	13,5	20,4
Oordeel orderpositie									
Orderpositie is groot	1,7	3,4	3,5	3,9	3,0	7,3	3	3,8	4,1
Orderpositie is normaal/bevredigend	70,6	68,8	77,7	50,6	62,8	63,4	65	65	68,1
Orderpositie is klein	27,7	27,8	18,8	45,5	34,2	29,4	32	31,2	27,8
Oordeel voorraden producten									
Voorraden zijn (te) groot	9,3	7,8	15,3	15,4	24,0	15,0	12,3	10,6	12,7
Voorraden zijn normaal	87,1	88,8	79,1	79,3	60,9	82,1	80,5	82,6	81,1
Voorraden zijn (te) klein	3,6	3,4	5,6	5,3	15,2	2,8	7,2	6,8	6,2
Omzet vorig kwartaal									
Omzet is toegenomen	21,9	25,0	36,3	24,2	27,8	25,4	26,5	24,8	32,0
Omzet is vrijwel gelijk gebleven	51,2	47,6	47,1	45,2	37,0	46,4	46,5	45,1	49,1
Omzet is afgenomen	26,9	27,3	16,6	30,7	35,2	28,2	27	30,1	18,9
Omzet komende kwartaal									
Omzet zal toenemen	17,7	32,4	18,4	24,6	27,6	26,9	19,9	32	21,1
Omzet zal vrijwel gelijk blijven	57,0	55,9	59,4	59,5	56,3	54,3	53,4	54,6	56,7
Omzet zal afnemen	25,3	11,7	22,2	16,0	16,0	18,8	26,7	13,4	22,2
Buitenlandse omzet vorig kwartaal									
Omzet export is toegenomen	21,9	28,0	34,3	24,1	27,2	25,9	21,6	29,3	30,5
Omzet export is vrijwel gelijk gebleven	45,1	51,3	51,6	56,3	58,9	60,6	55,1	51,5	54,5
Omzet export is afgenomen	33,0	20,7	14,2	19,6	13,8	13,5	23,3	19,2	15
Buitenlandse omzet komend kwartaal									
Omzet export zal toenemen	16,5	23,8	15,8	24,0	24,8	21,9	17,4	29,3	18,1
Omzet export zal vrijwel gelijk blijven	58,3	64,8	68,7	68,5	61,2	69,3	64,3	60,6	64,8
Omzet export zal afnemen	25,3	11,4	15,5	7,6	14,0	8,8	18,3	10,1	17,1
Personeelssterkte afgelopen kwartaal									
Personeelssterkte is toegenomen	5,6	7,0	18,2	8,8	6,0	14,3	7,9	10,3	14,5
Personeelssterkte is gelijk gebleven	64,2	72,8	69,1	70,6	68,1	68,2	61,1	65,7	67,5
Personeelssterkte is afgenomen	30,2	20,2	12,7	20,6	25,9	17,6	31	24	18
Personeelssterkte komende kwartaal									
Personeelssterkte toenemen	5,9	13,7	11,1	8,1	11,2	9,9	8,2	12,2	12,3
Personeelssterkte zal gelijk blijven	77,6	73,0	76,6	74,1	78,1	78,6	70,6	72,7	72
Personeelssterkte zal afnemen	16,5	13,4	12,3	17,8	10,7	11,6	21,2	15,1	15,7
Verwachte investeringen verslagjaar									
Investeringen zullen toenemen	10,0	11,5	18,2	14,0	13,0	15,9	15,3	17	16,6
Investeringen zullen gelijk blijven	59,9	66,1	60,3	63,5	60,2	59,2	57,2	57,9	57,2
Investeringen zullen afnemen	30,1	22,4	21,5	22,6	26,8	24,9	27,5	25,1	26,2
Winstgevendheid afgelopen kwartaal									
Winstgevendheid is verbeterd	10,8	14,1	18,8	14,5	15,0	11,4	14,9	14,8	19,5
Winstgevendheid is gelijk gebleven	64,8	56,5	65,2	58,4	60,2	66,0	59,5	57,7	60,2
Winstgevendheid is verslechterd	24,5	29,4	16,0	27,2	24,9	22,6	25,6	27,5	20,3